

Umacnianie duszpasterstwa rodzin w parafii

Duszpasterska troska o małżeństwo i rodzinę realizowana jest w wielu środowiskach eklezjalnych. Spośród nich parafia zajmuje szczególne miejsce, gdyż jest ona podstawową strukturą działalności kościelnej, miejscem urzeczywistniania się Kościoła i aktualizacji zbawczego misterium Chrystusa¹. Pomimo że różne formy duszpasterstwa rodzin mają charakter ponad parafialny lub poza parafialny, trzeba pamiętać, że parafia jest podmiotem podstawowym całej działalności zbawczej Kościoła. Z tego względu jest ona także podstawowym podmiotem duszpasterstwa rodzin².

Papież Franciszek przypomina, że „główny wkład do duszpasterstwa rodzin wnoszony jest przez parafię, będącą rodziną rodzin”³, a duszpasterstwo w parafii powinno być ukierunkowane na rodziny⁴. Pastoralny zamysł papieża zdaje się mieć dwa wymiary. Z jednej strony wyraża dążenie, aby Kościół poprzez parafie docierał do narzeczonych, małżeństw i rodzin, rozumiał i był blisko nich ze swoim towarzyszeniem: „Kościół chce dotrzeć do rodzin z pokornym zrozumieniem i swoją chęcią towarzyszenia każdej i wszystkim rodzinom”⁵. Ponadto podkreśla, że wspólnoty kościelne mają za zadanie, razem z rodzinami, strzec daru łaski sakramentu małżeństwa⁶. Wsparcie parafii jest w tym wymiarze niezbędne, „począwszy od inicjacji chrześcijańskiej przez gościnne wspólnoty”⁷. Z drugiej strony, w zamysle papieża widać dążenie do ożywienia samej parafii i jej działalności poprzez duszpasterstwo rodzin⁸. Papież stwierdza, że parafia nie jest instytucją ułomną, o ile duszpasterz i wspólnota jest otwarta i wykazuje misyjną kreatywność oraz

¹ Por. R. Kamiński, *Parafia w diecezji i Kościele powszechnym*, RTK 30:1983 z. 6, s. 99–117.

² Por. FC 70; M. Łaszczyk, *Duszpasterstwo rodzin w parafii w świetle «Dyrektorium duszpasterstwa rodzin»*, AK 95:2004, s. 245.

³ AL 202.

⁴ Tamże.

⁵ AL 200.

⁶ Por. AL 87.

⁷ AL 84.

⁸ AL 207; por. Diocesi di Roma, «*La letizia dell'amore*»: *il cammino delle famiglie a Roma*, relazione del Cardinale Agostino Vallini (19.09.2016), s. 8, on-line: <http://www.vicariatusurbis.org/wp-content/themes/abba/DOCUMENTI/Cardinale/VALLINI/RelazioneSacerdoti20160919.pdf> [dostęp: 02.05.2017].

utrzymuje kontakt z rodzinami i życiem ludu⁹. Według Franciszka, Kościół jest rodziną rodzin i powinien uczyć się od rodziny lepiej rozumieć swoją tajemnicę¹⁰, stając się bardziej rodzinnym. Współczesny człowiek, bardziej niż kiedykolwiek, pragnie odnajdywać we wspólnotach kościelnych (przede wszystkim w parafiach) ducha rodzinnego.

Adhortacja apostolska *Amoris laetitia* idzie jeszcze dalej i daje wyraźne impulsy, aby rodziny odnajdywały i realizowały swoją podmiotowość w duszpasterstwie, zwłaszcza wobec rodzin. W tym względzie rodzina bardzo potrzebuje parafii, a parafia rodziny. Retorycznym wydaje się pytanie, czy rodzina mogłaby odnaleźć swoją podmiotowość w duszpasterstwie bez aktywnego udziału formacyjnego parafii. Wsparcie adekwatnej formacji do większej dyspozycyjności i odpowiedzialności apostolskiej jest zadaniem konkretnej parafii i diecezji¹¹. Zatem, aby odpowiedzieć na tezę postawioną w tytule, trzeba ukazać parafię jako podmiot duszpasterstwa rodzin oraz uwarunkowania sprzyjające umacnianiu duszpasterstwa rodzin w parafii.

1. Parafia podmiotem duszpasterstwa rodzin

Zagadnienie podmiotowości parafii w duszpasterstwie rodzin nie jest odkryciem obecnego pontyfikatu. Już adhortacja apostolska *Familiaris consortio* zawiera stwierdzenie, że Kościoły partykularne są podmiotem bezpośrednim i skutecznym w realizacji duszpasterstwa rodzin: „Kościół lokalny, dokładniej, każda wspólnota parafialna winna lepiej sobie uświadomić łaskę i odpowiedzialność, które otrzymuje od Pana dla rozwijania duszpasterstwa rodzin. Żaden program duszpasterstwa organicznego nie może nigdy, na żadnym poziomie, pominąć duszpasterstwa rodzin”¹². Według adhortacji apostolskiej *Ecclesia in Europa*, zadanie wiernego głoszenia prawdy o małżeństwie i rodzinie wynika z misji ewangelizacyjnej powierzonej mu przez Pana. Dlatego w każdej kościelnej wspólnotie należy prowadzić adekwatne, organiczne duszpasterstwo rodzin¹³.

Także dokumenty Kościoła w Polsce podkreślają pierwszoplanową rolę parafii w duszpasterstwie rodzin. *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin* z 2003 roku mówi o parafialnym duszpasterstwie rodzin i wymienia najważniejsze jego zadania: „Duszpasterstwo każdej parafii powinno zaliczyć pracę nad małżeństwem i rodziną do stałych form duszpasterstwa zwyczajnego. Nie chodzi tu bowiem o jednorazową akcję, lecz o trwałe urzeczywistnianie zawsze aktualnych zadań. Takie zadania, jak:

⁹ Por. EG 28.

¹⁰ Por. AL 67.

¹¹ J. Granados, S. Kampowski, J.J. Pérez-Soba, *Amoris laetitia. Accompagnare, discernere, integrare. Vademecum per una nuova pastorale familiare*, Siena 2016, s. 35.

¹² FC 70.

¹³ Por. EiE 90–91.

spotkania duszpasterskie młodych małżeństw, katechezy dla rodziców, współpraca z rodzicami dzieci przed I Komunią i młodzieży przed bierzmowaniem oraz przygotowanie młodzieży i narzeczonych do małżeństwa – będą stale obecne w programie duszpasterskim parafii¹⁴. Ten kierunek myślenia o podmiocie duszpasterstwa rodzin mocno potwierdza dokument Konferencji Episkopatu Polski *Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie* z 2009 roku, gdy stwierdza: „Duszpasterstwo rodzin należy uczynić rzeczywistym priorytetem naszego posługiwania. Myślenie przez pryzmat rodziny musi stać się kluczem przy planowaniu i podejmowaniu działań duszpasterskich w parafii. Oczekuje tego od nas Bóg i człowiek”¹⁵. Na tym tle przywołane wyżej stwierdzenie papieża Franciszka, że główny wkład do duszpasterstwa rodzin wnosi parafia wydaje się bliskie i głęboko spójne z założeniami działania Kościoła. Jeszcze głębiej uzasadnia je prawne umocowanie duszpasterstwa rodzin pośród zadań duszpasterzy.

1.1. Umocowanie duszpasterstwa rodzin pośród zadań proboszcza i duszpasterzy

O zasadności tego przekonania świadczy umocowanie duszpasterstwa rodzin w parafii, związane ściśle z zadaniami proboszcza i duszpasterzy¹⁶. Adhortacja apostołska *Familiaris consortio* stwierdza: „Biskupi posługują się w szczególności kapłanami, których zadaniem stanowi istotną część posługiwania Kościoła na rzecz małżeństwa i rodziny [...]. Kapłan lub diakon, po odpowiednim okresie gruntownego przygotowania do takiego apostołatu, winien zawsze odnosić się do rodzin jak ojciec, brat, pasterz i nauczyciel, wspomagając je środkami łaski i oświecając światłem prawdy”¹⁷. Natomiast Kodeks prawa kanonicznego, pośród obowiązków proboszcza i jego współpracowników, umieszcza duszpasterską troskę o rodziny. Stwierdza, że proboszcz powinien nawiedzać rodziny i uczestniczyć w ich troskach oraz umacniać ich w Panu. Ma się on starać, aby małżonkowie i rodzice otrzymali pomoc w wypełnianiu własnych obowiązków oraz troszczyć się o wzrost życia chrześcijańskiego w rodzinach. Ponadto powinien on uznawać i popierać własny udział wiernych świeckich w misji Kościoła oraz popierać ich stowarzyszenia o celach religijnych¹⁸.

Z punktu widzenia podejmowanego tematu, wiele wyjaśnia wskazanie kodeksu, że duszpasterze mają obowiązek troszczyć się, aby własna wspólnota kościelna świadczyła pomoc wiernym, dzięki której stan małżeński zachowa ducha chrześci-

¹⁴ DDR 6.

¹⁵ SPMR 82.

¹⁶ Zob. J. Goleń, *Pierwszoplanowa dziedzina działalności pastoralnej w parafii*, w: *Duszpasterstwo rodzin w parafii*, red. J. Goleń, D. Lipiec, Lublin 2016, s. 52–55.

¹⁷ FC 73.

¹⁸ Por. KPK, kan. 529 § 1–2.

jańskiego i będzie się doskonalił. Pomoc tę winni oni świadczyć poprzez przepowiadanie i katechezę, osobiste przygotowanie do zawarcia małżeństwa, przysposabiające nupturientów do świętości ich nowego stanu i jego obowiązków, owocne sprawowanie liturgii małżeństwa oraz świadczenie pomocy małżonkom, ażeby wiernie zachowywali i chronili przymierze małżeńskie, osiągając w rodzinie życie coraz bardziej święte i doskonałe¹⁹.

Do argumentacji za umocowaniem duszpasterstwa rodzin wśród zadań duszpasterzy trzeba włączyć także wypowiedź Komisji Episkopatu Polski do spraw Rodzin z 1985 roku. Wymienia ona szereg szczegółowych zadań parafialnego duszpasterza rodzin, jak: czuwanie nad zachowaniem przepisów liturgicznych o sprawowaniu sakramentów, a zwłaszcza chrztu i małżeństwa; troska o przygotowanie dalsze do małżeństwa; przygotowanie i katechizacja przedmałżeńska; zorganizowanie w parafii poradni życia rodzinnego i czuwanie nad jej działaniem; typowanie kandydatów do pracy doradców życia rodzinnego i troska o podnoszenie kwalifikacji dyżurujących doradców; opieka duszpasterska i pomoc rodzinom w trudnościach (zwłaszcza rodzinom wielodzietnym, niepełnym oraz w sytuacjach nieprawidłowych); planowanie i współpraca z kapłanami i osobami świeckimi w realizacji programów parafialnego duszpasterstwa rodzin; udział w formacji diecezjalnej i dekanalnej duszpasterstwa rodzin²⁰.

Obowiązujące *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin* z 2003 roku akcentuje znaczenie zaangażowania parafii, proboszcza i duszpasterzy w duszpasterstwie rodzin oraz ukazuje niektóre zadania²¹. Podkreśla szczególnie troskę parafii o głoszenie Słowa Bożego małżonkom i rodzinom. Stwierdza, że należy „zadbać, aby w coniedzielnym przepowiadaniu były odniesienia do problematyki małżeńskiej i rodzinnej” oraz „troszczyć się, aby rekolekcjoniści poruszali zagadnienia duchowości małżeńskiej i rodzinnej dostatecznie szeroko, nie tylko podczas nauk stanowych”²². Ponadto czytamy, że w parafii należy systematycznie katechizować małżonków i rodziców. Dokument stwierdza, że „w każdej parafii należy zadbać o umieszczenie w programie duszpasterskim katechez głoszonych systematycznie małżonkom i rodzicom”²³.

Warto też przypomnieć, że Komisja Episkopatu Polski do spraw Rodzin w dokumencie z 1985 roku wyróżniła struktury parafialne duszpasterstwa rodzin. Oprócz struktury podstawowej – Kościołów domowych – dokument zalicza do tych struktur parafialnych duszpasterzy rodzin i parafialnych doradców życia rodzinnego oraz precyzuje ich zadania. Stwierdza, że „duszpasterstwo parafialne jest w dużej mierze duszpasterstwem rodzin i każdy program duszpasterski winien to uwzględnić”. Z tego względu „proboszcz i wszyscy pomagający mu kapłani, katecheci

¹⁹ Por. tamże, kan. 1063.

²⁰ Komisja Episkopatu Polski do spraw Rodzin, *Zadania pracowników...*, s. 8.

²¹ Zob. DDR 6, 24–27, 29, 38, 42, 52–58.

²² DDR 52.

²³ DDR 52; por. DOK, nr 227.

i inni pracownicy duszpasterscy powinni jak najwięcej inicjatywy i troski poświęcać duszpasterstwu rodzin²⁴. W tym kontekście podmiotowość parafii w duszpasterstwie rodzin wydaje się uzasadniona i nie budzi wątpliwości. Przemawiają za nią nie tylko zachęty i wskazania Kościoła do podejmowania tegoż duszpasterstwa w parafii, ale przede wszystkim umocowanie go pośród zadań proboszcza i jego współpracowników.

Ważne akcenty kładzie w swoim nauczaniu papież Franciszek. Stwierdza on, że współczesne duszpasterstwo rodzin musi być misyjne, wychodzące do ludzi i będące blisko nich, a nie koncentrować się tylko na prowadzeniu kursów dla nielicznych osób²⁵. Formułuje także liczne zachęty do wzmożenia troski duszpasterzy i małżonków w parafiach o narzeczonych, małżeństwa i pary²⁶. Stwierdza, że parafia, jako żywa wspólnota Kościoła, powinna ewangelizować i katechizować rodziny, aby stawały się dojrzałymi i aktywnymi podmiotami duszpasterstwa, zdolnymi do towarzyszenia narzeczonym, małżonkom i parom. Aby dzięki temu doświadczeni małżonkowie mogli w jej łonie służyć młodszym²⁷. Podkreśla, że duszpasterstwo rodzin w parafii domaga się formacji świeckich pracowników duszpasterskich, wyspecjalizowanych i doświadczonych w towarzyszeniu²⁸.

Papież jednocześnie zauważa przyczynę słabego ukierunkowania duszpasterstwa w parafii na rodziny, gdy stwierdza, że „kapłanom często brakuje odpowiedniej formacji, aby podjąć złożone dzisiejsze problemy rodzin”²⁹. Zauważane braki kompetencji i przygotowania do pracy formacyjnej z narzeczonymi, małżonkami i parami mogą być skutecznie pokonywane dzięki dobrej woli i aktywności własnej, motywującemu do rozwoju wsparciu przełożonych oraz korzystaniu z dostępnej oferty formacyjnej. Ukazane niżej uwarunkowania sprzyjające umacnianiu duszpasterstwa rodzin w parafii na rodziny wskazują na niektóre kierunki formacji.

2. Uwarunkowania sprzyjające umacnianiu duszpasterstwa rodzin w parafii

Rzeczywistość pastoralna Kościołów lokalnych, a jednocześnie silne inspiracje papieskie do wzmożenia troski duszpasterskiej o narzeczonych, małżeństwa i pary, rodzą pytania: Jakim duszpasterzem trzeba być i co trzeba czynić, aby poszerzać zakres dotychczasowych oddziaływań duszpasterstwa rodzin i rozwijać troskę dusz-

²⁴ Komisja Episkopatu Polski do spraw Rodzin, *Zadania pracowników duszpasterstwa rodzin*, „Sprawy Rodziny. Biuletyn Komisji Episkopatu Polski do spraw Rodzin”, 2:1985, nr 8, s. 13–34.

²⁵ AL 230.

²⁶ Zob. AL 200, 208, 230, 312 i in.

²⁷ Por. AL 200, 223.

²⁸ Por. AL 204.

²⁹ AL 202.

pasterską o rodziny w parafiach? W jaki sposób czynić to duszpasterstwo wychodzącym, bliskim ludziom i towarzyszącym?³⁰

Rozwój i umacnianie duszpasterstwa rodzin w parafii wymaga sprzyjających uwarunkowań podmiotowych, do których można zaliczyć: 1) przyjęcie przez duszpasterzy i świeckich odnowionej koncepcji duszpasterstwa, 2) pogłębione rozumienie duszpasterstwa jako odkrywanie tożsamości oraz 3) stosowanie w duszpasterstwie fundamentalnej zasady miłości.

1) Rozwój duszpasterstwa rodzin w parafii jest uwarunkowany przez realizowaną koncepcję duszpasterstwa. Diagnozując ciągle obecną, duszpasterską tendencję do troski o zachowanie stanu rzeczy oraz wygodne kryterium „zawsze się tak robiło”³¹, papież Franciszek wskazuje, że duszpasterstwo zwyczajne trzeba ukierunkować misyjnie i ewangelizacyjnie, aby „we wszystkich swych formach rozszerzało swój zasięg i było bardziej otwarte, by doprowadziło zaangażowanych w nie ludzi do przyjęcia stałej postawy «wyjścia» i w ten sposób sprzyjało udzieleniu pozytywnej odpowiedzi ze strony tych wszystkich, którym Jezus ofiaruje swoją przyjaźń”³².

Oczekiwany kierunkiem przemiany jest, aby parafia poprzez swoją działalność jednoczyła wiernych oraz zachęcała i formowała swoich członków do zaangażowania w ewangelizację. Chodzi o to, aby parafia była wspólnotą wspólnot i sanktuarium. Papież Franciszek zachęca, aby parafie „były bliżej ludzi i stanowiły środowiska żywej komunii i uczestnictwa i ukierunkowały się całkowicie na misję”³³. Warto pamiętać, iż Kościół jest rodziną rodzin, stale wzbogacającą życie wszystkich kościołów domowych, a jednocześnie „na mocy sakramentu małżeństwa każda rodzina staje się dobrem dla Kościoła, ze wszystkimi tego skutkami”³⁴. Szczególnie w czasach, gdy styl życia osłabia stabilność więzi międzyosobowych i deformuje więzi rodzinne, „działalność duszpasterska powinna jeszcze lepiej pokazać, że relacja z naszym Ojcem wymaga i zachęca do komunii, która uzdrawia, promuje i umacnia więzi międzyludzkie”³⁵.

Ponadto trzeba dostrzec tajemnicę głębokiej komunii, wynikającą z jedności obu sakramentów „w służbie komunii” – święceń (kapłaństwa) i małżeństwa. Obydwa te sakramenty należy pojmować w głębokiej jedności, gdyż „są nastawione na zbawienie innych ludzi [...]. Udzielają one szczególnego posłania w Kościele i służą budowaniu Ludu Bożego”³⁶. Jedność ta stanowi podstawę duszpasterstwa rodzin. Model płodności obu charyzmatów w tej samej misji widzimy w jedności posługi św. Pawła oraz

³⁰ Por. AL 230.

³¹ Por. EG 27, 33.

³² EG 27.

³³ EG 28.

³⁴ AL 87.

³⁵ EG 67.

³⁶ Por. KKK 1534.

małżonków Akwili i Pryscylli³⁷. Ten kierunek odnowy rozumienia duszpasterstwa łączy się z potrzebą pogłębionej formacji komunijnej, ewangelizacyjnej i misyjnej w parafii – zwłaszcza skierowanej do małżonków i rodzin.

2) Drugim warunkiem umocniania duszpasterstwa rodzin w parafii wydaje się być pogłębione rozumienie duszpasterstwa, związane z przekonaniem, że prawdziwa działalność Kościoła nie polega na dokonaniach (robieniu rzeczy), ale na zabieganiu o odnajdywanie przez siebie i innych własnej tożsamości³⁸. Takie podejście może pomóc duszpasterzowi odkrywać tajemnicę Kościoła, jako Ciała Chrystusa (1 Kor 12,12–13.26–27), a w rodzinach odkrywać tajemnicę Kościoła domowego.

Odkrycie tożsamości eklezjalnej rodziny pozwala duszpasterzowi widzieć rodziny, jednocześnie jako potrzebujące i mające prawo do wsparcia parafii w dojrzewaniu i stawaniu się coraz bardziej Kościołami domowymi. Wówczas sam duszpasterz może łatwiej odnaleźć swoją tożsamość formatora rodzin, który pomaga małżonkom w rozwijaniu wiary i zapału życia Ewangelią rodziny oraz wspiera ich w umocnianiu wzajemnej miłości. Papież Franciszek podkreśla, że duszpasterze powinni zachęcać rodziny do wzrastania w wierze, czyli do częstej spowiedzi, kierownictwa duchowego, uczestnictwa w rekolekcjach. Powinni zapraszać rodziny do modlitwy rodzinnej, ponieważ rodzina, która razem się modli, razem trwa³⁹. Stwierdza także, iż „małżonkowie są wdzięczni, że pasterze przedstawiają im motywacje do odważnego postawienia na miłość silną, solidną, trwałą, zdolną do stawienia czoła temu wszystkiemu, co pojawia się na ich drodze”⁴⁰. Działania te są zatem oczekiwane i pomagają małżonkom odkrywać i umacniać swoją chrześcijańską tożsamość.

W ramach pomocy rodzinom w odkrywaniu tożsamości, zadaniem duszpasterza jest także pomaganie rodzicom w byciu pierwszymi ewangelizatorami i katechetami swoich dzieci oraz apostołami życia rodzinnego – głosicielami ewangelii miłości i życia⁴¹. Większe upodmiotowienie rodziny w duszpasterstwie może się dokonać, gdy zostanie włożony „wysiłek ewangelizacyjny i katechetyczny skierowany do wnętrza rodziny”⁴². Wysiłek ten wydaje się celowy, gdyż troska Kościoła o świętość małżeństwa rodzi nadzieję na wielkie owoce ewangelizacyjne⁴³. Podjęcie wysiłku formacyjnego, z jednej strony nie pozostawia małżonków i rodzin samych w realizacji powołania, a z drugiej może przygotować ich do ewangelizacji oraz zaangażowania duszpasterskiego na polu życia rodzinnego. Jest on zatem drogą do stawania się rodzin dojrzałymi i aktywnymi podmiotami duszpasterstwa, zdolnymi do towa-

³⁷ J.J. Pérez-Soba, *La pastorale familiare. Tra programmazioni pastorali e generazione di una vita*, Siena 2013, s. 147–148.

³⁸ Tamże, s. 145.

³⁹ AL 227.

⁴⁰ AL 200.

⁴¹ FC 53, 54, 71; por. AL 85, 218, 222.

⁴² AL 200.

⁴³ Por. FC 52, 65; Pérez-Soba, *La pastorale familiare...*, s. 93.

rzyszenia narzeczonym, małżonkom i parom. Pomocny w tej formacji jest udział zrzeszeń rodzin. Współpracujące ze sobą parafie i zrzeszenia mogą w różny sposób pośredniczyć w formacji rodzin⁴⁴. Papież Franciszek podkreśla znaczenie udziału stowarzyszeń, ruchów kościelnych i nowych wspólnot w przygotowaniu małżonków do towarzyszenia młodszym parom⁴⁵. Niektórzy małżonkowie odkryją swoją drogę apostołatu wśród rodzin jako pracownicy duszpasterstwa rodzin. Obecność w parafii takich osób, uformowanych i wyspecjalizowanych, a zwłaszcza posiadających doświadczenie towarzyszenia, jest niezbędna⁴⁶. Ich przygotowanie jednak wymaga także wsparcia parafii i diecezji⁴⁷.

Odkrywanie tożsamości może dokonywać się na jeszcze głębszym poziomie. Duszpasterz może dostrzec w rodzinie chrześcijańskiej podmiot, na który Kościół spogląda, aby w pełni zrozumieć swoją tajemnicę⁴⁸. Rodzina pozwala, przede wszystkim, doświadczać komunii osób, pojmować, że życie jest darem i doświadczać spełnionego życia. Uczy ona Kościół bycia Matką, która rodzi dzieci Boże. Dlatego pełni ona w parafii i całym Kościele misję fundamentalną⁴⁹. Rozumienie tej misji i jednocześnie docenienie roli radosnego świadectwa rodziny jako Kościoła domowego⁵⁰ może pozwolić duszpasterzom autentycznie traktować małżeństwa oparte na sakramencie, jako główne podmioty duszpasterstwa rodzin⁵¹. Dzięki temu Kościół może stawać się bardziej rodzinny i jednocześnie podtrzymywany przez ogromną siłę ewangelizacyjną, którą mają rodziny⁵².

⁴⁴ Zob. AL 229: „Parafie, ruchy, szkoły i inne instytucje Kościoła mogą na różne sposoby pośredniczyć w trosce i ożywianiu rodzin. Na przykład, przy wykorzystaniu takich narzędzi, jak: spotkania małżeństw z sąsiedztwa czy zaprzyjaźnionych, krótkie rekolekcje dla małżonków, konferencje specjalistów dotyczące bardzo konkretnych problemów związanych z życiem rodzinnym, ośrodki poradnictwa małżeńskiego, działalność pracowników misyjnych przygotowanych do rozmowy z małżonkami na temat ich trudności i aspiracji, poradnictwa dotyczącego różnych sytuacji rodzinnych (uzależnienia, zdrada, przemoc w rodzinie), miejsca rozwijania duchowości, warsztaty formacyjne dla rodziców dzieci problemowych, spotkania rodzinne. Kancelaria parafialna powinna być w stanie serdecznie przyjąć i zająć się pilnymi sprawami rodzinnymi lub ułatwić kontakt z kimś, kto może służyć im pomocą. Istnieje również wsparcie duszpasterskie, jakie świadczą grupy małżeńskie zarówno posługujące, jak i misyjne, modlitewne, formacyjne i wzajemnego wsparcia. Grupy te stanowią okazję, aby dawać, aby żyć otwarciem rodziny na innych, by dzielić się wiarą, ale jednocześnie są środkiem do umocnienia małżonków i ich rozwoju”.

⁴⁵ AL 223.

⁴⁶ AL 204.

⁴⁷ Por. DDR 7, 9, 40, 42.

⁴⁸ Por. AL 67.

⁴⁹ Por. J.J. Pérez-Soba, *La pastorale familiare...*, s. 133–137.

⁵⁰ AL 200; zob. J. Goleń, *Rola świadectwa w rodzinie*, „*Verbum Vitae*”, nr 28 (2015), s. 423–458.

⁵¹ Por. AL 200.

⁵² J.J. Pérez-Soba, *La pastorale familiare...*, s. 93.

3) Trzecim warunkiem umocniania duszpasterstwa rodzin w parafii wydaje się być szersze wprowadzanie do duszpasterstwa fundamentalnej zasady miłości. Kościół ma serce, które jest konfigurowane przez porządek miłości. Prawdziwa działalność Kościoła wyraża się w okazywaniu troski i opieki nad osobami⁵³, dlatego potrzeba ubogacać podejście praktyczne, podejściem „agapicznym”. Nasilenie troski duszpasterskiej o małżeństwa i rodziny w parafii wymaga podejścia inspirowanego miłością i miłosierdziem pastoralnym⁵⁴.

Postawa miłości duszpasterskiej wobec rodzin wypływa z przeświadczenia, że Chrystus powołujący człowieka żywi głęboką miłość wobec małżonków (por. Mk 10,21; J 2,1–12). Umiłowanie oraz pragnienie umocniania duszpasterstwa rodzin w parafii może rodzić się nie tylko na modlitwie (por. Flp 2,13), ale także poprzez zgłębianie teologii miłości i małżeństwa. Świadkiem takiej drogi jest św. Jan Paweł II, który wyznał, że od młodych lat kapłaństwa uczył się „miłować ludzką miłość”. Pogłębione rozumienie teologii małżeństwa pozwala patrzeć na małżonków jak na osoby powołane przez Boga, podmioty relacji religijnej oraz działania moralnego, a jednocześnie jak na potrzebujących duszpasterskiej pomocy w dojrzewaniu i rozwoju⁵⁵. Miłość duszpasterska wyraża się w pogłębionym zainteresowaniu duszpasterza życiem powierzonych mu wiernych i zatroskaniu o nie. Wówczas naturalną konsekwencją takiej miłości będzie postawa miłosierdzia, wyrażająca się w poszukiwaniu ich, gdy się zgubią⁵⁶.

Postawa miłości i miłosierdzia w duszpasterstwie wypływa z wrażliwości na działanie łaski Bożej (samoudzielającego się Boga), którą możemy przybliżać człowiekowi i otwierać go na nią poprzez głoszenie Słowa Bożego, modlitwę i zawierzenie osób Bogu. Postawa ta domaga się także żywej świadomości działania prawa krzyża (paschalnego prawa ofiary) w życiu rodzin⁵⁷ i w duszpasterstwie. Święty Jan Paweł II podpowiadał, że nieraz trzeba doświadczyć swego „smutku zbawczego”. Czasem trzeba się przebijać przez takie „zbawcze smutki”, aby stopniowo dojść do prawdy i do radości, jaką ona daje⁵⁸. Dlatego oprócz miłości duszpasterskiej potrzebne jest także „cierpienie pasterskie, które jest formą miłosierdzia”⁵⁹.

⁵³ Tamże, s. 145.

⁵⁴ Zob. EG 1–3, 24, 36–37, 114 i in.; AL 59, 183; por. J.J. Pérez-Soba, *La pastorale familiare...*, s. 67.

⁵⁵ Tamże, s. 105–106; por. J. Goleń, *Pierwszoplanowa dziedzina działalności pastoralnej w parafii*, w: *Duszpasterstwo rodzin w parafii...*, s. 56.

⁵⁶ Por. J.J. Pérez-Soba, *La pastorale familiare...*, s. 132.

⁵⁷ Por. AL 62, 317–318.

⁵⁸ Jan Paweł II, *List do kapłanów na Wielki Czwartek 1985. Młodzież w pracy duszpasterskiej kapłanów* (31.03.1985), tekst polski: Jan Paweł II, *Dzieła zebrane*, t. 3, Kraków 2007, s. 941–946, nr 5.

⁵⁹ W cytowanym tekście papież pyta: „Co to znaczy cierpienie pasterskie? Oznacza cierpieć za osoby i z nimi [...]. Cierpieć jak ojciec i matka cierpią dla dzieci [...] także z niepokojem [...]”. Franciszek, *Żyjemy w epoce miłosierdzia. Spotkanie z kapłanami diecezji rzym-*

Taka postawa duszpasterzy może owocować wielorako. Pozwala małżonkom i wszystkim wiernym odczuwać duszpasterską miłość i może zachęcać ich do podjęcia formacji i zaangażowania duszpasterskiego. Realnie pomaga małżonkom wypełniać swoje powołanie, co ich umacnia i przygotowuje do dawania świadectwa. Znajduje osoby i pary wymagające szerszego otwarcia serca, większej troski i cierpliwego towarzyszenia w rozwoju. Wreszcie, może skutecznie przekonywać i pomagać pokonywać opory wobec Kościoła tym, którzy są jeszcze zdystansowani, sceptyczni lub noszą wobec niego urazy.

Kierunek odnowy duszpasterstwa rodzin, jakim jest umacnianie duszpasterskiej troski o rodziny w parafii, wymaga najpierw uznania parafii za jej podmiot, a w konsekwencji wychodzenia do rodzin i podejmowania zadań duszpasterstwa rodzin. Tak postawiony priorytet może stwarzać w parafii warunki rozwoju duszpasterstwa rodzin. Do sprzyjających warunków można zaliczyć przyjęcie przez duszpasterzy i świeckich odnowionej, ewangelizacyjno-komunijnej koncepcji duszpasterstwa, pogłębione rozumienie duszpasterstwa jako odkrywanie tożsamości, a także stosowanie w duszpasterstwie fundamentalnej zasady miłości i miłosierdzia. Wówczas w parafii wytworzy się klimat rodzinny, który będzie zachęcał rodziny do odkrywania swojej tożsamości oraz realizacji podmiotowości w duszpasterstwie rodzin. Dzięki włączeniu się małżonków w duszpasterstwo rodzin w parafii może nastąpić realne, trwałe i długofalowe jego umacnianie, które – ufając św. Janowi Pawłowi II – przyniesie obfite owoce ewangelizacyjne.

Abstract

Strengthening the pastoral care of families in the parish

The direction of renewal of the entire pastoral care of the family, which is to strengthen the pastoral care for families in the parish, first requires recognition of the parish as its subject, and, consequently, its reaching out to families and undertaking pastoral tasks associated with this. Setting this as a priority can create conditions for strengthening the pastoral care of families in the parish. Favorable conditions include the acceptance of the renewed evangelization-communion concept of pastoral work by pastors and laity, a deepened understanding of pastoral ministry as the discovering of an identity, as well as applying in pastoral ministry the fundamental principle

of love and mercy. Then the parish will create a family climate that will encourage families to discover their identity and realize their role in the pastoral care of families. By involving spouses in the pastoral care of families in the parish, its strengthening will be based on solid, durable and long-lasting foundations, and – trusting St. John Paul II – will bear abundant evangelizational fruit.